

Jelena Konickaja

Filološka fakulteta, Vilna

DOI: 10.4312/SSJLK.55.177-182

Slovenistika v Litvi (1995–2019)

Prispevek predstavlja razvoj slovenistike na Univerzi v Vilni (UV). Opisana je zgodovina študija slovenistike na UV od leta 1995/96 in današnje stanje poučevanja slovenščine v Vilni. Delovanje lektorata slovenščine na UV so zaznamovali številni kulturni projekti, ki so potekali v sodelovanju s Centrom za slovenščino kot drugi in tuji jezik, prirejanje tradicionalnega *Slovenskega vikenda* (2005–2017), namenjenega poglobitvi znanja o slovenskem jeziku, književnosti in kulturi, ki je obenem prispeval k večji prepoznavnosti slovenskega jezika, literature in kulture v Litvi. Pomembno vlogo v razvoju kulturnih stikov med Litvo in Slovenijo imajo tudi prevodi slovenskih literarnih del, ki jih objavljajo absolventi slovenistike UV.

slovenistika na Univerzi v Vilni, zgodovina poučevanja slovenščine v Vilni, Slovenski vikend, gostovanja slovenskih umetnikov v Litvi, prevodi slovenskih avtorjev v litovščino

The article is devoted to the presentation of Slovene language at Vilnius University (VU). The history of teaching Slovene, starting with the academic year 1995/96, and the current state of teaching Slovene in Vilnius are briefly presented. The period of teaching Slovene language and literature as a compulsory subject on a separate study programme has been marked by the implementation of numerous cultural projects in collaboration with the Centre for Slovene as a Second or Foreign language, and the traditional Slovene weekend (2005-2017), the goal of which was to deepen the knowledge of Slovene language, literature and culture in Lithuania. An important role in the development of the intercultural relations between Lithuania and Slovenia is also played by translations of Slovene literary works that are prepared by pre-degree students of Slovene Studies at VU.

history of Slovene Studies in Vilnius, teaching Slovene at Vilnius University, Slovene weekend, cultural visits of Slovenia in Lithuania, translations of Slovene authors into Lithuanian

Slovenistika na Univerzi v Vilni (1995–2019)

Poučevanje slovenščine na štiristo štirideset let stari Univerzi v Vilni (v nadaljevanju UV) se je začelo v študijskem letu 1995/96 s prvim vpisom na lektorat slovenščine, ki je potekal kot fakultativni tečaj za študente različnih filoloških smeri. Lektorat je vodila dr. Jelena M. Konicka, tedaj starejša asistentka Katedre za slovansko filologijo Filološke fakultete UV.

Pogoji za razvoj slovenistike so bili prvih petnajst let precej ugodni, kar je bilo tesno povezano z delovanjem Katedre za slovansko filologijo, ki jo je leta 1989 ustanovil znani slavist prof. dr. Valerijus Čekmonas. V času zgodovinskih sprememb v evropskem prostoru so se na katedri za slovansko filologijo UV odločili, da bodo v univerzitetne študijske programe uvedli jezike slovanskih držav, ki so v novem obdobju postale enakopravne članice političnega, gospodarskega in kulturnega evropskega sobivanja (prim. Konickaja 2005–2008: 314–317). Učiteljsko osebje katedre je pri poučevanju slovanskih jezikov začelo uporabljati inovativne didaktične metode, zasnovane na načelih sugestopedije in komunikativnosti (Konickaja, Ušinskienė 2005–2009: 292–296). To je pri poučevanju slovenščine dalo odlične rezultate, še posebej po prihodu lektorjev Centra za slovenščino kot drugi in tuji jezik na Univerzo v Vilni (prvič v študijskem letu 2000/01). Študenti so poleg rednih študijskih

vsebin (predavanj in vaj) na UV pripravljali različne prireditve, povezane s slovensko književnostjo in kulturo, se udeleževali poletnega Seminarja slovenskega jezika, literature in kulture v Ljubljani ter v okviru programa Erasmus/Socrates študirali na mariborski in ljubljanski univerzi.

Vendar je že v študijskem letu 2006/07 Filološka fakulteta UV doživela reorganizacijo, kar je privedlo do zmanjšanja števila delovnih mest in do ukinitve študija južno- in zahodnoslovanskih jezikov, in sicer bolgarščine, hrvaščine, srbsščine in češčine. Poljščina in ruščina, ki sta jezika narodnostnih manjšin, zgodovinsko povezanih z Litvo, imata na UV samostojna študijska programa.

Zmanjšanje obsega študija slovanskih jezikov na UV je v veliki meri doletelo tudi pouk slovenščine. Kljub temu da okoliščine za nadaljnji razvoj študija slovenistike od leta 2012 niso bile ugodne, se je pouk slovenščine nadaljeval. Potekal je v skrčeni obliki tečajev slovenščine kot izbirnega predmeta pri študiju rusistike in polonistike, izvajal pa se je tudi kot izbirni predmet za študente UV in za tiste, ki so prišli na izmenjavo v okviru mednarodnega programa Erasmus. Zadnja leta se je tečaj slovenščine (na ravneh A, B) uveljavil tudi v okviru programa Učenje skozi celo življenje oziroma Vseživljenjsko učenje. Od leta 2012 se študij slovenščine ni več izvajal kot diplomski program. Tečaje slovenščine je do leta 2017 vodila lektorica Lara Pižent, zadnji dve leti pa doc. dr. Jelena M. Konicka.

Študijski programi: študenti, osebje in drugo

Pouk slovenskega jezika in književnosti je vse do leta 2012 potekal v različnih oblikah: a) kot obvezni predmet (drugi slovanski jezik) za študente študijske smeri Slovanska (bolgarska) filologija (eno leto, 1997/98), b) kot prvi predmet enopredmetnega prvostopenjskega diplomskega univerzitetnega programa Slovanska (slovenska) filologija (štiri leta, 2000–2004; 2004–2008), c) kot drugi predmet dvopredmetnega prvostopenjskega univerzitetnega diplomskega programa Litovska filologija in tuji (slovenski) jezik (štiri leta; 2008–2012), č) kot (obvezni) izbirni predmet pri študiju polonistike in rusistike, d) kot izbirni tečaj za začetnike oz. nadaljevalce (od študijskega leta 1995/96 do 2013/14) za študente različnih fakultet UV, e) kot izbirni predmet za študente, ki prihajajo na UV v okviru mednarodnega programa Erasmus/Socrates (gl. Konickaja 2010: 334–341).

Skupno število študentov, ki so se udeležili različnih oblik pouka slovenistike na UV, je zaradi različnih načinov izvajanja težko določiti, vendar lahko navedemo nekaj podatkov:

- različne vrste pouka slovenistike na VU (1995–2018) je obiskovalo več kot 340 študentov,
- na UV je iz slovenistike diplomiralo 36 študentov s povprečno oceno diplomskih nalog 8,5,
- uspešen je bil zagovor dveh magistrskih nalog (2000) iz slovenske književnosti in primerjalne folkloristike,
- od leta 2013 število študentov, ki obiskujejo različne tečaje slovenščine na UV, zelo niha: od 24 (2014/15) do 9 (2017/18) študentov na leto.¹ Tedensko število ur je od 12 do 14, odvisno od števila tečajev in vpisanih študentov.

Leta 2002 sem kot dodatno gradivo za pouk slovenščine pripravila antologijo krajših slovenskih besedil *Skaitykime slověniškai* (Beremo slovensko, Vilnius), ki je poleg komentiranih izvornih besedil in nekaterih prevodov vsebovala tudi prvi slovensko-litovski slovarček (preko 4000 gesel).

¹ Več o tem v *Letnih poročilih Centra na slovenščino kot drugi in tuji jezik*, <https://centerslo.si/knjige/letna-porocila/>.

Leta 2012 je v elektronski obliki izšla praktična slovenska slovnica *Praktinė slovenų kalbos gramatika* (Konickaja 2012).

Nekateri diplomanti slovenščine so po končanem študiju objavljali znanstvene članke, v katerih so sopostavljali slovenski in litovski jezik ali primerjali dela slovenskih in litovskih pisateljev (Masytė 2001; Konickaja, Zapolski 2010; Kiaušaitė 2013).

Za uspešno poučevanje slovenščine v Vilni so posebej zaslužni lektorji Centra za slovenščino kot drugi in tuji jezik, ki so na UV prihajali od leta 2000: Bernarda Pavlovec (2000–2003), Lucija Štamulak (2004–2006), Žiga Rangus (2006–2007), Helena Škrbec (2007–2008), Lara Pižent (2008–2017). Naj omenim, da so bili dobro usposobljeni in pri opravljanju svojega dela zelo motivirani, pri čemer so ob poučevanju jezika in književnosti veliko pozornosti in truda namenili organizaciji dodatnih kulturnih dejavnosti študentov.

Pri pouku je tako učiteljem kot študentom vedno prišla prav slovenska knjižnica, ki smo jo zbrali v kabinetu profesorja Valerijusa Čekmonasa na bivši Katedri za slovansko filologijo. Knjižnica je založena z didaktično (učbeniki, slovarji), znanstveno, leposlovno in drugo literaturo. Največ zaslug pri njenem nastanku so imeli različne slovenske kulturne ustanove in posamezniki, ki so nam podarili gradivo (prim. Konickaja 2010). Posebej velja omeniti dobrodelno iniciativo mag. Stanke Tadin, namestnice veleposlanika RS v Københavnu, ki je leta 2012 sprožila akcijo zbiranja gradiva za knjižnico na UV. Več let knjižnico z učno in didaktično literaturo oskrbuje Center za slovenščino kot drugi in tuji jezik. Knjižnica je zelo koristna ne le za študente, ampak tudi za predavatelje različnih oddelkov UV in litovske znanstvenike, ki se zanimajo za slovenski jezik, kulturo, folkloro in književnost.

Obštudijske dejavnosti na Univerzi v Vilni

Pri širjenju prepoznavnosti slovenskega jezika in kulture imajo pomembno vlogo številne obštudijske dejavnosti, povezane z gostovanji slovenskih kulturnikov (umetnikov, glasbenikov, pisateljev) in znanstvenikov, s praznovanjem slovenskih praznikov ter s srečanji s predstavniki veleposlaništva RS in drugimi uglednimi osebami iz Slovenije.

Na promocijo Slovenije in slovenščine je pozitivno vplivala organizacija letnih mednarodnih projektov Centra za slovenščino kot drugi in tuji jezik. Litovski študenti so se teh mednarodnih projektov udeleževali od leta 2005. Zadnja leta smo sodelovali pri projektih Svetovni dnevi sodobne slovenske literature (2011) s pripravo antologije prevodov iz sodobne slovenske književnosti v litovščino, Svetovni dnevi slovenskega dokumentarnega filma (2012) s prevodi podnapisov za pet dokumentarnih filmov, Svetovni dnevi slovenskega jezika (2014) s pripravo *Žepne slovenščine* v litovščini (prim. Letna poročila). Zahtevno prevajalsko delo s študenti in predstavitev rezultatov izvedenih projektov litovskemu občinstvu je odlično opravila lektorica Lara Pižent ob strokovni pomoči prevajalke Laime Masytė.

Ena izmed kulturnih slovenističnih dejavnosti na UV je bil Slovenski vikend, ki smo ga prvič izpeljali leta 2005. Tedanja lektorica Lucija Štamulak je predlagala, da bi v okolici mesteca Trakai organizirali druženje študentov, ki bi se pogovarjali v slovenščini ob slovenski glasbi, kulinariki in ogledu slovenskih filmov. Prvi poskus je sprožil novo tradicijo, ki je kmalu dobila svojo organizacijsko obliko. Od srečanja z naslovom Praznovanje desete obletnice slovenščine na Univerzi v Vilni (maj 2006) se

je Slovenski vikend ponavljal vsako pomlad do leta 2017. Organizirali smo trinajst slovenskih vikendov, vsako srečanje je bilo posvečeno posebni temi in je imelo svoj naslov, npr. Tradicija in sodobnost v slovenskem in litovskem jeziku, kulturi in književnosti (2010), Slovenska likovna umetnost (2012), Moje odkritje Slovenije (2015), 20. obletnica slovenščine na UV (2016), Litva in Slovenija: dve kulturi v Evropi (2017) idr.

Namen prireditve je bil, da bi se študenti dva ali tri dni ukvarjali s slovenščino na različne načine. Na začetku Slovenskega vikenda so poslušali predavanja slovenskih profesorjev, poleg tega pa na manjših konferencah ali okroglih mizah predstavljali rezultate svojega študijskega dela. Slovenski vikend v Vilni so obiskali profesorji z različnih slovenskih univerz: prof. dr. Marko Jesenšek (UM) in rektor Univerze v Mariboru prof. dr. Ivan Rozman, prof. dr. Alojzija Zupan Sosič (UL), prof. dr. Katja Mihurko Poniž in doc. dr. Danila Zuljan Kumar (UNG), dekanja FF UL prof. dr. Branka Kalenič Ramšak, predstojnik Centra za slovenščino kot drugi in tuji jezik prof. dr. Marko Stabej, vodja Centra in STU dr. Mojca Nidorfer Šiško ter dr. Damjan Huber. Uveljavljeni slovenski strokovnjaki so litovskim profesorjem in študentom Filološke fakultete UV predstavili različna področja slovenske znanosti, od sodobne slovenske književnosti in dramatike do narečjeslovja, zgodovine slovenskega jezika in sociolingvistike. »Strokovnemu« delu Slovenskega vikenda so sledili ogledi slovenskih filmov, pogovori o slovenski književnosti in kulturi, druženje ob slovenski kuhinji in različne kulturne prireditve (koncerti, razstave, literarni in glasbeni dogodki, delavnice ipd.).

Kulturni program Slovenskega vikenda je potekal na različnih mestnih lokacijah – v Društvu litovskih pisateljev, Društvu litovskih novinarjev, Spominski hiši družine Tomasa Venclove, Spominskem muzeju pisateljice in skladateljice Beatriče Grincevičiūtė, na Poljskem inštitutu in v Poljskem kulturnem centru, v galeriji Malonioji idr., tudi v glasbeni šoli mesteca Trakai. V okviru Slovenskega vikenda so Litvo obiskali in svoje delo predstavili priznani in ugledni slovenski ustvarjalci: pevka Brina Vogelnik, kitarist Luka Ropret (2006), pesnica Barbara Korun (2008), igralka, pesnica, pisateljica in profesorica na AGRFT Saša Pavček (2009), glasbenik, pevec in pesnik Vlado Kreslin (2010), gledališka in filmska igralka ter dramatičarka Dragica Potočnjak (2011), gledališki in filmski igralec ter glasbenik Janez Škof (2012), ilustratorica, oblikovalka in avtorica stripov Kaja Avberšek (2013), igralec in pisatelj Andrej Rozman Roza (2007, 2014), kantavtor Zoran Predin (2015). Nastopi najboljših slovenskih ustvarjalcev na različnih lokacijah v Vilni so bili izredno pozitivno sprejeti in so večkrat navdušili litovsko občinstvo.

Nič manj pomembni niso bili obiski slovenskih pisateljev, ki so od maja 2002 prihajali na povabilo učiteljev slovenščine iz Vilne. Univerzo v Vilni so obiskali Vinko Möderndorfer, Vlado Žabot, Tomaž Šalamun, Dušan Šarotar, Mitja Čander, Goran Vojnovič, Ženja Leiler, Jan Cvitkovič, Vesna Lemaic, Igor Bratož idr. Gostje so se na Društvu litovskih pisateljev ali v Spominski hiši Tomasa Venclove ob literarnih branjih velikokrat srečevali z litovskimi kolegi. Pogovore so najpogosteje povezovali in prevajali študenti UV. Prihodi slovenskih avtorjev so bili večkrat razlog za prevajanje odlomkov njihovih proznih del in poezije, ki so jih prav tako pripravljali in komentirali študenti slovenistike UV.

Uspešno izpeljavo kulturnih projektov je poleg sodelovanja s Centrom več let omogočala podpora veleposlaništva RS. S hvaležnostjo je treba omeniti veleposlanika RS Andreja Logarja in Bogdana Benka, ki sta se večkrat udeležila Slovenskega vikenda in nastopila s krajšimi predavanji

ali uvodnim nagovorom. Na večjo prepoznavnost slovenskega jezika in kulture so pozitivno vplivali tudi uradni obiski vodilnih slovenskih politikov na UV (leta 2002 obisk zunanjega ministra RS Dimitrija Rupla, leta 2005 obisk predsednika vlade RS Janeza Janše, leta 2010 obisk predsednika RS Danila Türka, leta 2017 obisk predsednika DZ RS Milana Brgleza). Vsi obiski so bili odmevni v litovski javnosti, kar je pozitivno vplivalo na status slovenistike na UV.

Številni prevodi del slovenske književnosti kot posledica razvoja slovenističnih programov na UV

Poučevanje slovenščine na UV je bilo od začetka usmerjeno v kulturno povezovanje dveh narodov, ki sta si v marsičem podobna. Na lektoratu slovenščine smo spodbujali študente k prevajanju klasičnih in sodobnih slovenskih besedil ter k objavljanju prevodov v medijih, predvsem v literarnih časopisih in revijah. Prvi obsežnejši prevod Josipa Jurčiča v litovščino, ki ga je pripravil študent prvega izbirnega tečaja slovenščine Vykintas Ostašenkovas, je bil objavljen v reviji *Liaudies kultūra* (Ljudska kultura) leta 1998. Nato je leta 1999 Laima Masytė, absolventka bolgaristike, v literarni reviji *Metai* objavila prve prevode Slavka Gruma. Kasneje so se v reviji *Naujoji Romūva* (Nova Romuva) in v drugih literarnih časopisih zvrstili prevodi odlomkov del Mitje Čandra, Aleša Štegra, Daneta Zajca, Saše Pavček, Ivana Cankarja, Vinka Möderndorferja, Vesne Lemaić, Barbare Korun idr., ki so jih pripravili študenti in absolventi slovenističnega študija na UV.

Na področju prevajanja slovenskih literarnih del ima veliko zaslug Laima Masytė, ki je danes priznana prevajalka in članica Litovskega društva prevajalcev. Poleg številnih prevodov v periodičnem tisku (prozna dela Ivana Stropnika, Nine Kokelj, Mitje Čandra, Igorja Bratoža, Božidarja Jezernika, Andreja E. Skubica, Lojzeta Kovačiča, Ivana Cankarja, Mihe Mazzinija; pesmi slovenskih pesnikov, ki so prihajali v Litvo na mednarodni festival v Druskininkai (*Druskininkų ruduo*): Aleša Štegra, Tomaža Šalamuna, Petra Semoliča, Andreja Brvarja, Josipa Ostija, Taje Kramberger, Gregorja Kocijanciča, Stanke Hrastelj, Ane Pepelnik, Vita Tauferja, Katje Gorečan, Andreja Hočevarja idr.) je objavila tudi prevode člankov iz slovenske književnosti, folklore, filozofije idr. (prim. LLVS, L. Masytė). Najpomembnejša pa sta njena prevoda romanov Vladimirja Bartola *Alamut* (Alamutas, Kitos knygos, 2014) in Gorana Vojnoviča *Jugoslavija, moja domovina* (Jugoslavija, mano tėvynė, Kitos knygos, 2018). Pred kratkim je izšel tudi njen prevod knjige Dušana Šinigoja *Iskanje Eve* (Evos beieškant, Gelmės, 2019).

Laurynas Baltušnikas, ki je študiral slovenščino kot izbirni predmet za rusiste v študijskem letu 2002/03, je prevajal Žarka Petana in poleg številnih objav v revijah in časopisju pripravil knjigo Petanove aforistične proze in humoresk *Kas ieško, tą suras* (Petan 2004), kasneje pa je v periodičnem tisku objavil prevode člankov o Žarku Petanu in Slavku Preglu.

Prevajanja slovenske književnosti so se precej aktivno lotili tudi študenti, ki so diplomirali iz dvopredmetnega študija, in sicer Kristina Tamulevičiūtė, članica Litovskega društva prevajalcev (prim. LLVS, K. Tamulevičiūtė), pesnica, ki prevaja tako poezijo (Daneta Zajca, Esada Babačiča, Aleša Štegra, Dušana Šarotarja, Josipa Ostija, Lucije Stupice) kot prozna in esejistična dela (Mojco Kumerdej, Draga Jančarja, Aleša Štegra, Dušana Šarotarja). Litovskemu bralstvu je predstavila sodobno slovensko dramatiko (Simono Semenič). Leta 2015 je izšel njen prevod knjige Petra Svetine *Antonov cirkus* (Antano cirkas, Vilnius: Niekio rimto).

Slovensko mladinsko književnost zadnja leta prevaja mlada priznana prevajalka Gabija Kiaušaitė. Njen prevod pravljice Jane Bauer *Groznovilca v hudi hosti* (Raganiukė Gūdziojoje girioje, Vilnius: Nieko rimto, 2015) je dobil priznanje Litovske sekcije mednarodne zveze za mladinsko književnost (IBBY) za najboljši prevod otroške knjige leta 2015. Sledili so prevodi pravljic iste avtorice – *Groznovilca in divja zima* (Raganiukė ir užkerėtasis akmuo, Vilnius: Nieko rimto), Andreja Rozmana *Rože Kako je Oskar postal detektiv* (Kaip Oskaras tapo detektyvu, Vilnius: Nieko rimto) in Ide Mlakar *Cipercoperček* (Burtai šmurtai, Vilnius: Nieko rimto, 2018). Izrednega pomena je tudi to, da prevodi knjig slovenskih avtorjev, ki jih pripravljajo bivši študenti slovenistike na UV, vzbujajo odmev med litovskim bralstvom, kar je razvidno tudi na spletu. Zanimanje za slovensko književnost, ki se krepi zaradi novih prevodov v litovščino, je opazno tudi na največji letni knjižni prireditvi, knjižnem sejmu v Vilni (letos je sejem obiskalo milijon ljudi). Leta 2018 so na povabilo Knjižnega sejma v Vilni prišli Jana Bauer, Andrej Rozman Roza in Ivo Svetina, leta 2019 pa Ida Mlakar in Goran Vojnovič. Predstavitve njihovih knjig v litovščini je bila med litovskimi bralci toplo sprejeta.

Sklenemo lahko, da se je slovenistika na Univerzi v Vilni uveljavila kot odločilni dejavnik razširjanja znanja o slovenskem jeziku, literaturi in kulturi ter ima pomembno vlogo pri uveljavljanju prepoznavnosti Slovenije v Litvi.

Literatura

- KIAUŠAITĖ, Gabija, 2012: Tarmės Lietuvoje ir Slovėnijoje: sociolingvistic tyrimas. *Slavistica Vilnensis* 2012 (*Kalbotyra* 57/2). 151–172. <http://www.zurnalai.vu.lt/slavistica-vilnensis/article/view/1217> (dostop 10. 3. 2019)
- KONICKAJA, Jelena, 2002: *Skaitykime slovėniškai: Tekstai ir žodynas*. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- KONICKAJA, Jelena, 2009: Istorija kafedry slavjanskoj filologii Vilniusskogo universiteta. *Slavistica Vilnensis* 2005–2009 (*Kalbotyra* 54/2). 311–328.
- KONICKAJA, Jelena, 2010: Predstavitev slovenističnega študija na Filološki fakulteti Univerze v Vilni. Irena Novak Popov (ur.): *Vloge središča – Konvergenca regij in kultur: Slovenski slavistični kongres, Ljubljana, 30. september–2. oktober 2010*. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. 342–350.
- KONICKAJA, Jelena, 2012: *Praktinė slovėnų kalbos gramatika. Mokomoji knyga*. Vilnius: VUL. slovenu_kalbos_gramatika_internetui.pdf
- KONICKAJA, Jelena, UŠINSKIENĖ, Viktorija, 2009: Osobennosti prepodavanija slavjanskih jazykov v Vilniusskom universitete. *Slavistica Vilnensis* 2005–2009 (*Kalbotyra* 54/2). 292–299.
- KONICKAJA, Jelena, ZAPOLSKIJ, Artur, 2011: Metaforika litovskogo i slovenskogo političeskogo diskursa. *Respectus philologicus* 20/25. 243–253.
- Letna poročila Centra za slovenščino kot drugi in tuji jezik. <https://centerslo.si/knjige/letna-porocila/> (dostop 1. 4. 2019)
- Lietuvos literatūros vertėjų sąjunga (= LLVS, L. Masytė), Laima Masytė. <https://www.livs.lt/narys/139> (dostop 25. 3. 2019)
- Lietuvos literatūros vertėjų sąjunga (= LLVS, K. Tamulevičiūtė), Kristina Tamulevičiūtė. <https://www.livs.lt/narys/185> (dostop 25. 3. 2019)
- MASYTĖ, Laima, 2001: Organizacija prostranstva v novelah S. Gruma. *Literatura* 41–43. 122–131.